ՉՈՐՆԵՐՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՎ — 692 — ՇԱԲԱԹ — 15 — ՄԱՅԻՍ 1865

ՊԱՅՄԱՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան 180 ղրշ. Արծաթ
,, ,, Վեցամսեայ 100 ,, ,,
,, ,, Եռամսեայ 60 ,, ,,
Գաւառաց համար Տարի 200 ,, ,,
,, ,, Վեցամսեայ 110 ,, ,,
Մէկ թիւը Մեծ թերթ 4 ,, ,,
,, Փոքր ,, 2 ,, ,,
Ծանուցման տողը 2 ղուրուշ է:

ՄԱՄԻՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՅՄԱՆ

Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, եւ ամեն ամսոյ 1ին մինչեւ 15ին կ'սկսի:
Դուրս գացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւիցէ գրութիւն՝ Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ համար ծախքն ալ ղրկողին վրայ է:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 15 ՄԱՅԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ամերիկայի գործերը տակաւին կեզակարծ վիճակի մը մէջ են, և լրագիրներն ալ իրաց այս վիճակին առաւել կամ նը. հաւանական երեւոյթ մը գուշակելու կը զբաղին։ Առ այժմ պատերազմն իր գործը ըստացուց և հարաւայնոց զօրագնդերը մէկ մէկու եռեւեռ հիւսիսայնոց անձնատուր ըլլալով իրենց տեղերը քաշուեցան։ Սակայն ուրիշ մեծ գործ մը կը մնայ հիմա, որուն կատարումը շատ դժուարութեանց առիթ տալ կ'սպառնայ։ Աղատամրեալ նահանգաց ի՞նչ կաղմութիւն պիտի տրուի Միութեան մէջ վերահաստատելու համար։—Աստ վրայ երկու կարծիք կայ։—յաղթեալ նահանգներն իրենց տիրապետեալ երկիրներ սեպել և ժամանակ մը զանոնք քաղաքական իրաւասութիւններէ զրկել։ կամ գերութիւնը վերցնելով հարաւային նահանգներն առաջուան պէս միացընել, և միայն յանցաւորները՝ այսինքն ապստամբութեան գլուխները՝ պատժելու իրաւունքը պահել։ Այս երեքի կարծեաց յարեալ էր հանգուցեալ Գ. Լինքօլն, որ իր վերջին տեսնարանութեան մէջ, հարաւային Լուիզիանա նահանգին միութեան մէջ վերահաստատութիւնն օրինակ բերելով, միւս նահանգաց մէջ ալ Միութեան հաւատարիմ մնացողները ձեռք առնելու և հաշտարարութեամբ գործ տեսնելու պէտքը ցոյց կուտար։ Գ. Ջոնսնի մինչև ցարդ ըրած յայտարարութիւններն ալ նոյն տրամադրութիւնները կը յայտնեն, սա տարբերութեամբ որ կերևի թէ Գ. Ջոնսն ապստամբաց զբաղմունքները պատժելու համար աւելի խիստ դիրք մը պիտի բռնէ, որ Գ. Լինքօլնի ապատութեան դժոխային գործոյն մէջ անոնց մասնակցութիւն ունեցած ըլլալու կասկածներէն յառաջ կուգայ։ Թէ և տակաւին այս կասկածները իրաւացի հանելիք գործ մը չտեսնուեցաւ, բայց կերևի թէ բոլորովին անհիմն ըլլալու չեն, ըստ որում եթէ ստուգութիւնէ զուրկ ըլլային, Ջոնսն նախագահն յայտարարութիւն մը չէր հրատարակեր, որուն մէջ Գ. Ջեֆերսն Տավիսն իբրև ապստամբութեան կամակից կը հրատարակէ և զայն բռնողին 100 000 տոլար պարգև կը խոստանայ։ Աշուշա՝ Գութիի ընկերակցաց դասը շատ մութ կէտեր պիտի պարզէ, և արդէն կըսուի թէ իր բռնուած կամակիցներէն մէկը՝ Հարօլտ՝ կարևոր խոստովանութիւններ ըրեր է, որք մինչև հիմա ըստացուած տեղեկութեանց վրայ նոր բացատրութիւններ կաւելցնեն։ Իսկ Գ. Ջ. Տավիս հարաւային Քարոլինայի մէջ փախստական կը թափառի իր հետ տանելով իր գանձերն ու տէրութեան թղթերը։ Վերջին յուրերը կը ծանուցանեն թէ Եօրքվիլ հասած է, ուր Ամենէն զօրագեղեն հեծելազօրաց գունդն իր եռեւեռ ինկած ըլլալով գուցէ այս վերջինիս հարաւային նահանգաց նախկին նախագահն իր յաղթող թշնամեաց ձեռքն անցած է։ Այս պարագայիս մէջ հայուսացուիր որ իրեն ներողութիւն ըլլայ, մանաւանդ՝ եթէ Գութիի հետ յարաբերութիւն ունենայն ալ հաստատուի։ Գատերազմի պաշտօնեայ Գ. Ամէնթրն իր յայտարարութեանց մէջ ըսած էր թէ Գ. Լինքօլնի սպանութիւնը Քանատայի մէջ անօրինութիւն և Ընչմնտի մէջ ալ հաւանութիւն ստացեր էր։ Գ. Ջ. Տավիս տակաւին այս յայտարարութիւնը չհերքեց, բայց Լի զօրագեղեն նամակ մը հրատարակած է լրագրաց մէջ, որով կը հաստատէ թէ հարաւային նահանգաց և ոչ մէկ պաշտօնատուն այս մարդասպանութեան խորհրդէն տեղեկութիւն ունեցած կամ անոր հաւանութիւն տուած է։ Առայժմ մարդասպանութեան կամակից հանուող բանտարկելոց թիւը երեք հարիւրի հասած է։

Մինչդեռ խաղաղութեան գործն այսպէս Գ. Լինքօլնի սպանութեամբ աւելի դժուարացաւ, միւս կողմանէ տակաւին կը կարծուի թէ հարաւային թէքսաս նահանգն ալ ապստամբաց վերջին ապաստանարան մ'ըլլայ։ Այս նահանգը՝ որ Մէքսիկայի սահմանակից է, գրեթէ բոլոր Գատղեյոյ ջոկ տարածութիւն ունի և հիւսիսէն շատ հեռու է, ուր զօրք և պատերազմական միջոցք հասցընելը խիստ դժուարին է, մանաւանդ որ հարաւայնոց երկիրներէն անցուցնել պէտք կըլլայ, ուր եթէ բնակիչներն ալ թշնամութիւն ընեն, կրնան մեծ վնասներ տալ հիւսիսայնոց բանակներուն։ Վերջապէս կըսեն թէ յամառութեամբ դիմադրութիւն ընել ուզող քիչուոր բանակ մը կրնայ տարիներով հիւսիսայիններն յոգնեցընել թէքսասի մէջ, ուր ո՛չ ամեն կողմեր կաթուղի կայ, ո՛չ ալ նաւարկելի գետեր, և թշնամւոյն եռեւեռ հասնելու համար ընդարձակ երկրի մը մէջ թափթփուիլ հարկ կըլլայ։ Այս վերջին յուսահատական ճիգը, եթէ երբեք՝ի գործ դրուի, Ամերիկայի քաղաքային պատերազմն իրօք պատուհաս մը կըլլայ երկու կողմանց համար։ ուստի չյուսացուիր որ քանի մը սակաւաթիւ անձանց՝ մէ զատ՝ հարաւային բոլոր ժողովուրդն այսպիսի գաղափար մ'ընդունի և գործադրէ, քանի որ պատերազմի աղէտն արդէն խիստ ծանր նստած է։ Ուրեմն այժմէն պատերազմը վերջացած կրնանք համարիլ, ըստ որում հարաւայնոց զօրքերն արդէն իրենց զէնքը վար դնելով տեղերնին դարձան, և հիւսիսայնք ալ իրենց զօրաց մեծագոյն մասն արձակելով 150 000ի բանակ մը միայն պիտի թողուն երկիրը խաղաղութեան մէջ պահելու համար։

Իսկ Միացեալ նահանգաց ուրիշ տերութիւններու հետ պատերազմ բանալու նշան մը չերևիր տակաւին։ Այսպէս է որ Մէքսիկայի կայսրութիւնը Մաքսիմիլիան՝ Եւրոպայի մէջ ամենէն նշանաւոր տիրակալներուն մէկն է, ուր Ամերիկա չկրցաւ Եւրոպայի միջամտութիւնն արգելուլ Մէքսիկայի գործոյ մէջ, սակայն կատարուած եղելութիւնները քակտելու համար մեծ ծախք և զոհողութիւններ կը հարկաւորին, և չենք կարծեր որ նոր նախագահն իր երկրին ուրիշ մեծ պատերազմի մ'ալ ենթարկէ, մինչդեռ միւսին բացած վերքերը դեռ գոցուած չեն։ Սակայն կըսեն՝ ըլլալ որ Միացեալ նահանգաց ծառայութենէն եկող զինուորները ինչ արէզ դատը պաշտպանելու նուիրեն իրենց զէնքը։ և ինչպէս վերջին լուրերը կը ծանուցանեն, արդէն բազմաթիւ կամաւոր զօրք դրուած են Մէքսիկա երթալու համար, և ասոնց թիւն այնչափ շատցեր է, որ կաւավարութիւնը՝ զինուորագրութիւնն արգիլելու միտք ունի եղեր։

Ասկից զատ շատ մը ծովասպատակներ ալ կը պատրաստուին եղեր Նիւ—Եօրքի նաւահանգստին մէջ՝ Մէքսիկայի կայսրութեան վրայ յարձակելու նպատակաւ։ Ամերիկայի կառավարութիւնը՝ որչափ և այս շարժումներն արգիլելու փոյթ կը ցուցընէ, հարկ չկայ ըսելու որ ո՛չ կրնայ և ո՛չ ալ թերևս կուզէ ամենայն խստութեամբ արգիլել։ Անգլիոյ հետ ալ գժտութեան պատճառ մ'եղած է Թաղուհւոյն այն հրովարտակը, որով հիւսիսայինք և հարաւայինք իրարու երկու պատերազմող տերութիւն կամ ապդ ճանչցուած են։ Հիւսիսայինք իրենց հակառակորդները սոսկ ապստամբներ համարած ըլլալով, իրենց ծանր եկած էր Անդղլիոյ կողմանէ հարաւայնոց իրրեւ պատերազմող տերութեան մ'իրաւունք տրուիլը։ և խաղաղութիւնը կատարելապէս հաստատուելէն ետեւ՝ այն իրաւունքը տուող հրովարտակին ոչնչանալը պիտի պահանջեն։ Ուստի Անդղլիոյ հասարակաց խորհրդարանին մէջ հարցում ըլլալով թէ արդեօք կառավարութիւնը որոշած է՞ վերոյիշեալ հրովարտակը ետ առնուլ՝ ըրա Բարմերսթըն պատասխանեց թէ որովհետև Միացեալ նահանգաց նախագահը յայտարարութիւն մը հրատարակելով հարաւային նաւահանգիստները ծովային պաշարման (պլոքիս) վիճակի մէջ դրած էր, որով չէզոք ազգաց նաւերը՝ եթէ այն նաւահանգիստները մնային՝ պատերազմի օրինաց ենթակայ կըլլային, ասիկա պատճառ եղած էր որ հարաւայինք ալ իրրև պատերազմող տերութիւն նկատուին, վասն զի եթէ երկուքն ալ պատերազմող տերութիւններ չըլլային, ծովային պաշարում ալ չէր կրնար ըլլալ։ Հետեւարար, յարեց լորտ Բարմերսթըն, եթէ Միացեալ նահանգաց կառավարութիւնը ծովային պաշարումը վերցընելով չէզոք ազգաց նաւերուն վրայ պատերազմող տերութեան մ'իրաւունք չքանեցընէ, չէզոք ազգերն ալ, որոց մէջ է նաև Անդղլիա, ոչ ևս երկու պատերազմող տերութիւն կեցած ըլլալը կը ճանչեն։ Ամերիկացէն եկած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Վաշինկթընի կառավարութիւնը ծովային պաշարումը վերցընելու միտք ունի, որով առիթ պիտի տայ Անդղլիոյ որ հարաւայիններն իրրև պատերազմող տերութիւն նկատող հրովարտակը ետ առնու։ Ասանկով հարաւայնոց նաւահանգիստները կը բացուին և առաջուան պէս ազատ հաղորդակցութիւն կը հաստատուի Ամերիկայի ամեն կողմերուն հետ։

Բայց մինչդեռ հիւսիսային Ամերիկա հաղիւ հաղ չորս տարուան ահագին պատերազմէ մը շունչ կառնու, հարաւային Ամերիկայի հասարակապետութիւնները կարծես թէ յեղափոխական մոլեգնութեամբ մը կը բռնուին։ Պերուի մէջ, ապստամբներն հարաւային նահանգները գրաւելէ ետեւ դէպ՝ի հիւսիս արշաւած են, և նախագահ Բէկէթ զօրապետն իրրև հայրենեաց մատնիչ հրատարակուած է ժողովրդական դուռմման մը կողմանէ։ Կուատէմալայի մէջ, Քարրերա նախագահին մեռնելու մահը՝ կուսակցութեանց պատեհ առիթ տուած է որ գլուխ ամբառնան երկրին կառավարութիւնը յափշտակելու համար։ Քիլիի գործերը շփոթեալ են և Սպանիոյ հետ թշնամական յարաբերութեանց մէջ։ Պելգոս զօրապետն ալ Պոլիվիոյ հասարակապետութեան նախագահ հրատարակուեր է Ռաղ քաղաքին մէջ, բայց Մէկարթիժօ անուն անձ մ'այս քաղաքն առեր և Պելգոս ալ պատերազմին մէջ մնացեր է։ Իսկ Մէքսիկայէն եկած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Վաշինկթընի կառավարութիւնը ծովային պաշարումը վերցընելով էզոք ազգաց նաւերուն վրայ պատերազմող տերութեան մ'իրաւունք չքանեցընէ, էզոք ազգերն ալ, որոց մէջ է նաև Անդղլիա, ոչ ևս երկու պատերազմող տերութիւն կեցած ըլլալը կը ճանչեն։ Ամերիկացէն եկած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Վաշինկթընի կառավարութիւնը ծովային պաշարումը վերցընելով միաք ունի, որով առիթ պիտի տայ Անդղլիոյ որ հարաւայիններն իրրև պատերազմող տերութիւն նկատող հրովարտակը ետ առնու։ Ասանկով հարաւայնոց նաւահանգիստները կը բացուին և առաջուան պէս ազատ հաղորդակցութիւն կը հաստատուի Ամերիկայի ամեն կողմերուն հետ։

Բայց մինչդեռ հիւսիսային Ամերիկա հաղիւ հաղ չորս տարուան ահագին պատերազմէ մը շունչ կառնու, հարաւային Ամերիկայի հասարակապետութիւնները կարծես թէ յեղափոխական մոլեգնութեամբ մը կը բռնուին։ Պերուի մէջ, ապստամբներն հարաւային նահանգները գրաւելէ ետեւ դէպ՝ի հիւսիս արշաւած են, և նախագահ Բէկէթ զօրապետն իրրև հայրենեաց մատնիչ հրատարակուած է ժողովրդական դուռմման մը կողմանէ։ Կուատէմալայի մէջ, Քարրերա նախագահին մեռնելու մահը՝ կուսակցութեանց պատեհ առիթ տուած է որ գլուխ ամբառնան երկրին կառավարութիւնը յափշտակելու համար։ Քիլիի գործերը շփոթեալ են և Սպանիոյ հետ թշնամական յարաբերութեանց մէջ։ Պելգոս զօրապետն ալ Պոլիվիոյ հասարակապետութեան նախագահ հրատարակուեր է Ռաղ քաղաքին մէջ, բայց Մէկարթիժօ անուն անձ մ'այս քաղաքն առեր և Պելգոս ալ պատերազմին մէջ մնացեր է։ Իսկ Մէքսիկայէն եկած լուրերը քաջալերական են։ Մաքսիմիլիանոս կայսրը ներքին բարեկարգութեանց զբաղեալ է, և առ ժամանակեայ սահմանադրութիւն մը տուեր է Մէքսիկացւոց։ Գաղղիական զօրքերն ալ տակաւին երկրին ներսի կողմերը Ժուարէզականներուն եռեւեռ ինկած են։

Եւրոպայի հանգարտութիւնը համեմատաբար աւելի կարևորութիւն մը տուած է Ամերիկայի գործերուն, բայց և այնպէս նոյն իսկ խորին խաղաղութեան մէջ Եւրոպական քաղաքականութիւնն այնպիսի լաբիւրինթոս մ'եղած է, որուն առաջնորդող թելը շատ անգամ անհնար է գտնել։ Կարոլոս կայսրն Ալժիրի կը պտտի, և Բրազիլոյ հանդարտութիւնը հաստատելու համար՝ ամենայն ինչ կրնայ ընել։ Ֆրանսայինք իրենց հակառակորդներուն՝ Աստարակի մէջ իրարու հետ տեսակցելու կերեւան՝ վերջին լուրերուն նայելով։ Սակայն հասարակութեան մէջ՝ ո՛չ Կարոլոսն կայսրը ուղղութեան ճշդրիտ նպատակը գիտցող կայ, ո՛չ ալ Միլեսիմ թագաւորին և Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրը տեսակցութեան։ այլ ամենն ալ հաւանականութեանց վրայ հիմնեալ կարծիքներ կընեն միայն։ Ինչպէս արդէն ըսած ենք, կայսրը Ալժիրի ըրած ուղղութիւնն այն երկրին խաղաղութեան և յառաջդիմութեան միջոցները խորհելու կընծայուի։ Երեսուն և հինգ տարիէ՝ի վեր, որ Ալժիրի գաղղեացւոց ձեռքն անցած է, անթիւ զոհողութեամբ և անհամար գաղղեացւոց արիւնովը զգաղուած է։ Դեռ անցեալ տարի տարաբները գաղձեալ կը լուլա վերուցին, և մինչև ցարդ անապատին եղերքը քաշուած՝ գիմադրութիւն կընեն գաղղեացւոց։ Բարբարները քաղաքակրթելու համար գաղղեացիք ա՛յ չսալ մարդ և ոսկի զոհած և գոհելու վրայ են, որ շատերը կը խորհին թէ արդեօք աւելի աղէկ չըլլար Ալժիրի բազմամարդ թողուլ և ինք իր գլխուն ձգել։ Արդէն մեր ընթերցողք ծանօթ են կայսեր հրատարակած յայտարարութեան որով արաբներն՝ի հնազանդութիւն կը յորդորէր։ «Բարաց բնաւորութեան վրայ կատարեալ տեղեկութիւն մը չունինք, կրսէ թան լրագիրը, որպէս զի դարձ իար մ'ունենանք թէ մոտաւորապէս 5ին հրատարակուած կայսերական նշանաւոր յայտարարութիւնն ինչ ազդեցութիւն պիտի ընէ անոնց վրայ։ Այսպէս յայտարարութիւնը՝ Եդիպտոսի մէջ Պօնապարթի զօրակոչն ըրած հռչակաւոր յայտարարութեանցը նմանութիւն ունի, բայց չենք գիտեր թէ արաբական ոգին կրնայ անոր վերայեալ գաղափարներն ըմբռնել։ Ընտարակոյս Ալժիրի արաբներն ուրոյն ազգութիւն մ'և քաղաքակրթութիւն մ'են, բայց արդեօք ըստ բաւականին փիլիսոփայական և պատմական դգայնամ ալ ունի՞ն, որպէս զի ազգութեան և քաղաքակրթութեան գաղափարից պարտնակութիւնը հասկնան, և պատմութեան յեղեղուկ փոփոխութիւններէն ըղնած դասերը գործադրեն։ Ուրիշ դիտողութիւն մ'ալ կայ ընելիք։ Կայսեր բանեցուցած ճակատագրական լեզուն արդարև պարագային յարմար էր, բայց ասիկա միշտ երկայնքի զէնք մ'է։ Գ. ուրանին երկու վէճերը՝ որք յայտարարութեան մէջ յիշուած են, կրնան ըստ դիպաց և պարագայից, ինչպէս հնազանդութեան՝ նոյնպէս ապստամբութեան գաղափարներ ալ ունենալ։ Եթէ Աստուած իշխանութիւնը կուտայ որու և կամի, և եթէ Աստուծոյ անօրինածը լաւ կը անօրինուի, մոլեռանդ Բարբարը չիմանար յուսալ թէ Աստուծոյ օգնութեամբ ու անօրինութեամբը կրնայ իշխանութիւնն իր ձեռքն անցունել։ Բայց կայսերական յայտարարութեան մէջ մեզի ամենէն հաճելի եղածն այն է որ լուսաւորած յուսահատական զոյցիները կը հերքէ։ Զէնք գիտեր թէ արաբներն ազէկ մը կը հասկընա՞ն ասիկա, բայց յայտարարութիւնը պարզապէս կը նշանակէ թէ գաղղեացիք Ալժիրէն չը պիտի ելնեն և չեն կրնար ելնել։»

Գաղղիական լրագրաց գրուած նամակներուն նայելով, կայսեր յայտարարութիւնն ընդհանրապէս արաբներուն վրայ լաւ ազդեցութիւն ըրած կերևի, ըստ որում մզկիթներուն մէջ միւֆթիները զէնք ընդունելով ըրած են թէ կայսեր ներկայութիւնը երաշխաւորութիւն կուտայ իրենց հրօնից և հրօնական շինուածոց վրայ ունեցած յարգանքին։ Այսրն ալ պատասխանել է թէ կը սիրեն որ անցեալ տարի Գաղղեայ Օրէնսդրական ժողովն օրէնք մ'ընդունեց, որով արհեստաւորաց գործաւորներուն արտօնութիւն կը տրուէր ընդհանուր համահաճութեամբ իրենց աշխատութիւնը դադրեցընելու՝ եթէ վարձքը քիչ ըլլար և հարկ ըլար այս միջոցաւ կերենք գործատուներն տարիալելու որ փարձքն աւելցընեն։ Գործաւորներն ամենք այս միջոցս՝ի գործ դնելով իրենց պահանջումներն ընդունել տուին։ ասկից՝ ուրիշ գործաւորներ ալ քաջալերուելով՝ նոյն ընթացից հետևեցան և իրենց աշխատութիւնը դադրեցուցին, պահանջելով որ վարձքերնին աւելցուի։ Փարիզէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ այս պատճառաւ աշխատութեան ընդհանուր դադարում ընդ հանրապէս արաբներուն վրայ լաւ ազդեցութիւն ըրած կերևի, ըստ որում մզկիթներուն մէջ միւֆթիները զէնք ընդունելով ըրած են թէ կայսեր ներկայութիւնը երաշխաւորութիւն կուտայ իրենց հրօնից և հրօնական շինուածոց վրայ ունեցած յարգանքին։ Այսրն ալ պատասխանել է թէ կը սիրեն որ անցեալ տարի Գաղղեայ Օրէնսդրական ժողովն օրէնք մ'ընդունեց, որով արհեստաւորաց գործաւորներուն արտօնութիւն կը տրուէր ընդհանուր համահաճութեամբ իրենց աշխատութիւնը դադրեցընելու՝ եթէ վարձքը քիչ ըլլար և հարկ ըլար այս միջոցաւ կերենք գործատուներն տարիալելու որ փարձքն աւելցընեն։ Գործաւորներն ամենք այս միջոցս՝ի գործ դնելով իրենց պահանջումներն ընդունել տուին։ ասկից՝ ուրիշ գործաւորներ ալ քաջալերուելով՝ նոյն ընթացից հետևեցան և իրենց աշխատութիւնը դադրեցուցին, պահանջելով որ վարձքերնին աւելցուի։ Փարիզէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ այս պատճառաւ աշխատութեան ընդհանուր դադարում

մը տիրած է և օր քան զօր տարածուելու վրայ է։ Ասկից թէպէտ հասարակաց հանդարտութիւնը խռովելիք բան մը չծագեցաւ տակաւին, բայց այս վիճակը կառավարութեան բաւական մը մտածութիւն պատճառելով, հարկ կը տեսնուի եղեր որ կայսրն աւելի շուտով եկ դառնայ Սէնթ-Էլիէն։ Այսպէս եկ գարձած ատեն Իտալիան նաւատորմիղը գնաց դիմաւորելու։ Իսկ կայսեր թոռնուղեր Թալու, կամ եկ գարձած ատեն Ֆրանսայ հանդիպելով Ս. Պաղին հետ տեսնուելու գիտաւորութիւնը տակաւին հաստատութեան կարօտ զրոյց մ'է։

Իտալիոյ մայրաքաղաքին Ֆլորէնցա փոխադրուիլը կենայ հինգ իրաւ դատարեալ եղելութիւն նկատուիլ, և ներքին գործոց պաշտօնատունն ալ արդէն հոն հաստատուելու վրայ է։ Թագաւորական հրովարտակ մը խորհրդարանին նիստը տակաւին ժամանակ մ'ալ կերկարեցնէ Թուրինի մէջ, և այս նիստը վերջանալեն եւսէ պիտի լուծուի և յաջորդ խորհրդարանը Ֆլորէնցա պիտի գումարուի։ Պ. Ալէքսէյլի երկրորդ անգամ մ'ալ Հռոմ գացեր է։ բայց իր բանակցութեանց արդիւնքը տակաւին չգիտցուիր։ Կը կարծուի թէ բանակցութեանց գաղտնիքը Լեքթորնէլէն զատ տակաւին քիչերը գիտեն, ուստի թէ՛ կառավարութեան անդամոց և թէ՛ հասարակութեան մէջ կասկած կայ ոչ չըլլայ թէ Հռոմի արքունիքը հաշտեցընելու համար քաղաքային իշխանութեան իրաւունքը զոհուի և պէտք եղածէն աւելի զիջումներ ըլլան Ս. Պաղին։ Այս կասկածը բոլորովին անտեղի ալ չէ, քան որում կղերական թերթերը բանակցութեանց յաջողութեանը վրայ մեծ ուրախութիւն կը յայտնեն, և եթէ չենք սխալիր, Իտալացիք ալ իմաստութիւն կը համարին ըսել.

«Երկինքի՝ Հռոմաւոսէ և՝ պարզեւաց նորա։»

Հայկնք ուրեմն իրաց ելքէն թէ առաջին բանակցութեան մը յաջողութիւնը պիտի կրնայ Պապութեան և Իտալիոյ թագաւորութեան մէջ հաշտութեան նախաշաւիղ մ'ըլլալ։

Պաղղէոյ խնամակալ կայսրուհւոյն մէկ հրովարտակը օրէնսդրական ժողովոյ նիստը կերկարեցնէ մինչև յունիս 14, և այս միջոցին վերջաբանութեան առարկայ պիտի ըլլան շատ մը օրինաց առաջարկութիւններ, ինչպէս նաև տերութեան հաշուեցոյցը (պիւտժէ)։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ շաբաթ օր հինգ կայսերական շրջելաւոյժ նաւեր մայրաքաղաքիս նաւահանգիստն մեկնեցան 3 վաշտ հեւեակ, 1 վաշտ զուաւ, 2 վաշտ ոսորդ, 1 գունդ հեծեալ զօրք և բաղմաթիւ թնդանօթ տանելով Իսկենտերուն։ Այս զօրքերը Հօզան Տայլի պէյ երիտասարդը բանակին մասը կը կազմեն, որուն ընդհանուր հրամանատար Ս. սեմ. Տէրվիշ փաշան ալ նոյն օրը մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս կայսերական քնիչ Ս. սեմ. Հիմէտ Ֆէվզէթ էֆէնտիին հետ։

Անցեալ շաբաթու Թարգ. Մեծ Եպարքոսը Ֆէզայիրլի Աղուիւ-Պաշիր Լիմիրին այցելութեան երթալով, օգոստափառ Ինքնակալին կողմանէ առաջին կարգի Օսմանիէ ականակուռ պատուանշանը շնորհեց։ Աղուիւ-Պաշիրը քանի մ'օրէն Փարիզ պիտի երթայ, որուն համար մանաւոր արտօնութիւն առած է Ս. Նաբօլէոն կայսրէն։ Կըսուի թէ Լիմիրին դիտաւորութիւնը Պաղղիա բնակիլ չէ, ոչ ալ Ալժիրի երթալ, այլ Բորնեսան դառնալով իր կենաց մնացորդը հոն անցուցանել։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ինչպէս որ չորեքշաբթի աւուր թերթով ծանուցեր էինք, եղեկ գարձեալ Ընդհանուր ժողով գումարեցաւ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, բայց՝ ինչպէս որ կը գուշակուէր՝ Ս. Հանդուրժութեան պահանջած մեծագոյն մասը ներկայ չգտնուելով՝ գարձեալ օրինաւոր Ընդհանուր ժողով գումարել անհնար է։ Մեր այս համոզման ապացոյց մ'է նաև Արքունական և Քաղաքական ժողովոց վերջին ընտրութիւնը, որուն համար 66 երեսփոխանք միայն քուէ տուած են, և այն ալ՝ առանց ընդհանուր ժողովոյ ներկայութեան՝ ինչպէս որ Ս. Հմմ. 37րդ յօդուածը կը պահանջէր։

Հոս իրաւանց խնդիր մը կը ներկայանայ մեր առջև։ Առանց օրինաւոր Ընդհանուր ժողովոյ, որուն մէջ երեսփոխանաց մեծագոյն մասին ներկայութիւնը և հետևաբար քուէարկութեան մասնակցութիւնը պէտք կրլլայ, միայն 66 քուէով եղած ընտրութիւնը վաւերական և օրինաւոր կրնայ համարուիլ։ կամ թէ Ս. Հմմանագրութիւնը գոնէ 71 երեսփոխանաց ներկայութիւնը պահանջած ժամանակ, անոնց ամենուն ալ քուէարկութեան մասնակցութիւնը կը պահանջէ՞։

Լաւագնուս նայելով, երբէք այս կէտին վրայ բաւական վճռաբանութիւն ծագեր է ներկայ գանուող երեսփոխանաց մէջ, և չենք գիտեր ինչ մեկնութիւն տուեր է։ Մեղի կը թուի որ այս կէտը բացատրութեան կարօտ է։

Բան մեզ, այս և ուրիշ արտաղրութեանց և հետևաբար մեկնաբանութեանց տեղի չէր մնար, եթէ Արքունական և Քաղաքական ժողովոյ փոխոխութեանը ձեռնարկուելէ առաջ, երեսփոխական ժողովը ամբողջացնելու ձեռնարկուէր, ինչպէս որ Ս. Հմմանագրութիւնը տրամադրած է, և ինչպէս որ միւս կողմանէ երեսփոխանութեան ներկայ թերի վիճակն ալ սոփողական կերպով կը պահանջէր։

Ամէն է դարձեալ կրկնել թէ այս անկարգ վիճակն անյապաղ դարմանի կարօտ է։

Կարմնէն այս օրերս հանրագիրներ եկած են Գաստրիաքարան, որք նոյն վիճակի գրեր։ Առաջնորդէն գանգատներ ընելով, անոր փոխուիլը կը խնդրեն։

Միւս կողմանէ ուրիշ գրութիւններ ալ եկած են, որք այն հանրագիրներն իբրև քանի մը խռովասէր մարդոց գործ ցուցընել կուզեն, ըսելով թէ ոչ տեղւոյն եկեղեցական դասը, ոչ երևելիները, ոչ թաղական խորհուրդները և ոչ էնտաֆները մասնակից չեն այն գանգատներուն։

Այս հակառակախօս յայտարարութեանց մէջ՝ Կարնոյ ժողովրդեան մեծագոյն մասին կամքն ուրիշ կերպով չկրնար օրինաւորապէս և ճշգրիտ խնայուիլ, բայց եթէ գաւառին երեսփոխական ժողովը ժամ առաջ կազմել տալով, և առաջնորդի խնդիրին անոր որոշմանը յանձնելով։

Այն ժամանակ կրնայ ճշդիւ հասկցուիլ թէ ժողովրդեան մեծագոյն մասն առաջնորդէն գո՞հ է թէ դժգոհ, և խնդիրը դիւրութեամբ և սահմանագրապէս կը լուծուի։

Կ. Պոլիս 1865 մայիս 13.

. . . . խմբագիր Մասիս բարեհամբաւ լրագրոյ.

Անցեալ շաբթու Ձեր պաշտօնական լրագրի մէջոյս՝ Գումի Գափուի դրսի Պէզճեան կրկնաբեռ վարժարանաց քննութեան վրայով մասամբ ինչ տեղեկութիւն տալով, սիրելի Աղգերնուս մեծ պատիւ, դպրոցաց գաստատուներուն քաջալեր, աշակերտութեան խրախոյս, եւ ծնողաց մխիթարութիւն ըլլալն զգալով, յարգանօք մեր հրապարակական շնորհակալութիւնը կը մատուցանեմք Ձեր ազնուութեան, որ այսպիսի ազգային յառաջադիմական գործերուն մասին միշտ թարգման կանգնելով. կը քաջալերէք ամեն ազգայիներն, ինչպէս նաեւ զմեզ։

Խորհուրդս՝ի ցոյց իր երախտապարտ զգացմանց, չկրնար անտարբեր մնալ յատուկ շնորհակալութիւնն հրապարակայայտնել Ձեզ այն շնորհին համար զոր անցեալ շաբթու՝ իդոբ գրիք, այն է թաղիս վարժարանաց քննութեան վիճակացոյց տախտակներն ազնիւ բաժանորդացդ բոլորին ցրուելատ. մեր լսածին նայելով այն արպեալ ցուցակները ցրուելուն այլ եւ այլ կերպով մեկնութիւն տուողներ գտնուած են. սակայն ներուի մեզ նոյն ազգային եղբարց ըսել որ մեր նպատակն ուրիշ բան չէր, այլ միմիայն վարժարանին աշակերտաց խրախոյս մը տալ, այսինքն իրենց անտիական հասակին մէջ օր ըստ օրէ այլ եւ այլ ուսմամբ յառաջանալու միցում մը ընելու սէրն ուիլձը սիրտերնուն եւ մաքերնուն խորերը ապաւորել.

Շնորհակալ ենք նաեւ ուսումնական քննչաց մեծարոյ դասէն, որոնք ազգասիրաբար հաճեցան գալ դպրոցս, եւ՝ օրեր ժամեր ղոնելով աշակերտները քննել, մինանգամայն ամեն մէկը իրախուսելու համար քաջալերական յորդորներ կարդալ անոնց։ Սոյն կարդէն է նաեւ Սարգիսեան Գեհանաասը Փափաղեան վանեմաշուք Գէորգ ամիրան, որ գպրոցիս ըրած չնորհներն եւ ժամանակ ժամանակ ըրած յատուկ այցելութիւնները բաւական չհանպելով, այս միջոցին յատուկ օր մը ինքնին եկեր եւ երկու կողմի աղոյքն ալ ժամերով քններ է հայրական գորովանօք զամենքն ալ յորդորելով։

Անցեալ կիրակի, 9 մայիս, Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյն մէջ պարգեւաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ՝ի ներկայութեան Արմ. վարդապետաց քահանայից եւ բազմաթիւ հանդիսականաց, որոց մէջ էին ազգային եւ օտար լրագրագետք. ասոնց բոլորէն ալ չնորհակալ եմք. մանաւանդ յուսնարէն Անտիոքի լրագրոյն խմբագիր Մ. Եվանկելինոզ Միսսայելիսէն, որն որ առանց խորութեան հանդէսս անհամբ պատուելէն զոհ չըլլալով, անցեալ երեքշաբթի աւուր հրատարակուած թերթին մէջ ալ երկար բարակ յօդուածով մը գովաբանութիւններ ըրած է թէ ընդհանուր ազգիս եւ թէ թաղիս դպրոցին։

Ցիշեալ մեծարգոյն հրագիրն իր սովորական մանուլէն մինչեւ այսօր ի լոյս ընծայուած յունարէն եւ տաճկերէն բոլոր դրքերէն մէկ մէկ օրինակ վարժարանիս թանգարանին խոստանալով. իր մարդասիրական ջերմ զգացումն յայտնած է. ճշմարիտ ըսելով թէ մեր եւ թէ շատերուն չնորհակալեացն արժանի իսկ է այս գործը. ուստի մեր կրկնակի չնորհակալութեանցը հետ կը յարեմք բարեմաղթութիւնիս իրեն եւ իր բանարգիւն մատչոյն օր քան զօր պայծառութեանն եւ յաջաւելութեանը յօդուտ մարդկային ազգի։

Վերջին քննութենէն քիչ շատ գոհացուցիչ արդիւնք տեսնուելուն, գրեթէ հասարակաց եղած եւ ամեն առեւտրական գործոց պիտանի յունարէն լեզուն ալ պատշաճ դասուելով մտցունել դպրոցս, յատկապէս խորհրդոյս կողմէն մեծարգոյ Տիմիթրիոս Թ. Զոլագեան հայագէտ յոյն գրագէտն որոշուեցաւ նոյն լեզուի դասախօսութեան, եւ արդէն սկսաւ ալ շարունակել ազնիւ եւ գովելի եռանդով. Այս մասին մեծաւ շնորհակալութեամբ կը գովեմք թաղիս նախկին խորհրդոյ Մեծ. Ատենապետ վաճառական Սիմոն աղա Գրիգորեանի ըրած բարերարութիւնը, որ թէպէտ խիստ շատ անդամներ թէ Ս. Եկեղեցւոյս եւ թէ վարժարանիս որ եւ է կերպով ձեռնտուութիւններ ըրած է, սակայն այնչափով ալ գոհ չըլլալով, այս անգամ ալ իր բնաձիր առատաձեռնութեամբն եւ ուսումնասիրական զգայուն փափաքովը բարեհաճեցաւ ինքնայօժար սրտիւ ցիչեալ դասատուին վարձուն մէկ մասը՝ այն է միայն հարիւր դուրուշը ամսէ ամիս վճարել. քանի որ նոյն ուսումը չարունակուի վարժարանիս մէջ. Ահա արդարեւ ազգասիրութիւն, մարդասիրութիւն, բարեգործութիւն, մէկ խօսքով բոլորական առաքինութիւն, որուն քաղցր յիշատակն ոչ միայն քարեղէն տախտակներու, այլեւ մարմնեղէն սրտից տախտակներու վրայ անջինջ պիտի դրոշմուի. եւ իրօք քանի որ Պ. Զեղեան վարժարան կայ, այն Աստուածահաճոյ գործն ալ արծնեալ պիտի մնայ օրհնութեան մրտենեօք.

Հաճեցէք ընդունիլ եւ այն.

Ինչ.

Թաղական խորհրդոյ

Մայրաքաղաքիս Անձնանուէր ընկերութեան Սանուց կողմէն հետեւեալն ուղղուած է մեզ հրատարակելու.

. . . . Տէր

Ազգային Ուսումնական խորհուրդը որ Անձնանուէրընկերութեան վրայ ուշադրութիւն ունենալով եւ անոր աղգօգուտ նպատակը տեսնելով, յատուկ այցելութեամբ քննած է Անձնանուէր Սաներս, իր բարոյական պաշտպանութեան եւ խրախուսանաց հետ նիւթապէս ալ օգնել ուզելով, բարեհաճեցաւ նուիրել Սանուցս 20 օրինակ Ազգային Պատմութիւն որուն խիստ կարօտութիւն ունէինք, 100 օրինակ Բերականութիւն եւ 10 օրինակ ալ Պնակք իրերավարժական թուաբանութեան, որուն իրաքանչիւրը 36 տախտակէ կը բաղկանայ։

Կը խնդրեմք . . . . խմբագիր, որ Անձնանուէր Սանուցս ընկերութեան շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը առ Ազգային Ուսումնական պատուարժան խորհուրդն հրապարակաւ յայտնելու համար՝ ներկայ դրութիւնս Ձեր պատուական եւ ազգօգուտ լրագրոյն մէջ տեղի շնորհելու բարեհաճիք։

Մնամք եւայլն

Ի դիմաց Սանուց Անձնանուէր ընկերութեան

Ատենապիր Ատենապետ

Ս-հ-ի Մ-ռ-ւ-ե- Գ-ր-գ-ր-ի Ց-ի-ր-ե-

Սերբատացի Գրագետ

13 մայիս 1865 Թ-ռ-ի- Ս. Ա-ա-ի-ե-

Ի Գալաթիա Սերբատացի

Կեսարիա 16 ապրիլ 1865.

. . . խմբագիր.

Կեսարիոյ Կերմիր գիւղի հարցաքննութեան առնելի ներկայ գտնուելով, աշակերտաց յառաջադիմութիւնը երկար նկարագրելէ առելի հանառօտ ոճով մը խօսիլ, եւ ձեր ազգասէր լուրջ խորհրդածութիւնը իմաստասիրել որոշեցի։

Ցիշեալ գիւղը՝ որ տարիներով առաջ եւ ոչ իսկ ուսումնական դպրոց ունենալ կը մտածէր, այս քանի մը տարուան մէջ ընտիր դասատուներ, նախանձելի բարենպատակ ընկերութիւն մը, ապահովեալ դրամ լուիս եւ բաւական ուսումնասէր աշակերտներ յերեւան ածելով, իւր չրջակայ Հայ ժողովրդոց նախանձելի եղած է, եւ նուաստս, որ անցեալ տարի Կ. Պոլիս դրտնուելուս քանի մը քննութեանց ներկայ գտնուելու պատիւն ընկալայ, այս անգամ ալ կերմիր գիւղին մէջ ներկայացեալ քննութեան ականատես ականջալուր լինելովս՝ կարծեցի որ Կ. Պոլիս փոխադրուած եմ (երեւակայութեամբ). պատկառելի ակումբ մը՝ ընտիր ներդաշնակութեամբ երգեցիկ մանկտի՝ երկու ցեղէն ալ, նօթայիւ երգուած դաշնակի մը ախորժալուր ձայնը՝ ազգային երգեր՝ օրհնաւէր քնութիւն՝ աշակերտելոց վառվռուն եւ աշխոյժ ճաշակաւ պատասխանիք՝ քերականութեան, ճարտասանութեան, թուագիտութեան, գեղեցկագրութեան եւ տաճկերէնի վրայով հարցմանց ճիշդ պատասխաններ՝ բոլոր հանդիսականներ կը զարմացընէր, եւ բնականաբար համեմատութիւն մ'ընելու զգացում մը գալով վրան, Պոլսոյ ազգայնոց ուշադրութեան տակը կրնամ ձգել, որ այս համեմատութեամբ Կերմիր գիւղի դպրոցը Պոլսոյ դպրոցներուն գոնէ երկրորդ կարգին հետ կրնայ հաւասարիլ եւ մրցիլ քանի մը մասի մէջ. բայց այս համեմատութիւնը պէտք է որ հանդամանաց եւ միջոցներու վրայ խորհելով ըլլայ, այսինքն Պոլսոյ մէջ եղած դիւրութիւնները, մասնաւորները, դիտութեան կեդրոնոյ հոն ըլլալը հայ ազգիս համար, եւայլն եւայլն։ Հակադարձաբար, գիւղի մը ապիկարութիւնը՝ բնակչաց գաղթելը՝ բազմամամանակեայ անհոգութիւնը դպրոցաց վրայով, աշակերտելոց թերադրութիւնը յաջող պարագան նոր տեսնուիլը. հասարակաց չքաւոր վիճակը, (քանի մը ազգասէր ունեւորները մէկդի առնելով) եւ ասոնց ամենուն վրայ ուշադրութեամբ մը նայելէն ետքը, յիշեալ քննութեան մէջ անակնկալ յառաջդիմութիւն մը գտնելու հարկ չմնար։

Պատկառելի հանդիսականներն էին.

Գեր. Կարապետ արքեպիսկոպոս առաջնորդ Ս. Դանիէլի վիճակին.

Արժ. Եղիա եւ Յակոբ վարդապետք ուսումնական պատուելի հարք՝ ի դիմաց Գեր. Յակոբ արքեպիսկոպոսի յուղարկեալք.

Վերապատուելի Պօղոս վարդապետ հռովմէական.

Երկու երեք յոյն քահանայք.

Յոյն դասատու մը, որ սրտաշարժ ճառ մը կարդաց.

Շահպաղեան Նաղարէթ աղա ուսումնասէր երիտասարդը որ գեղեցիկ քաղաքագիտական առնախօսութիւն մ'ըրաւ։

Մնամ եւ այլն.

Տ. Մ-ր-ի- ե-ե-ե-ի.

Ազգասիրիկ Ս. սեմ. Լազարեան խաչատուր կոմսին առ Ս. Կարապետ կոմս գրած նամակին պատճէնը, որուն վրայ նախընթաց թուով արդէն մեր կարծիքն յայտնած ենք.

Ձերոյին վեհափառութիւն

Ողորմած Հովուապետ.

Ա. Եթէ չէր իմ հաւատարմութիւն առ Եկեղեցին և առ Ազգն մեր՝ ո՛չ երբէք կարեկից լինէի ես իրրև որդի հարազատ՝ առ իմն ծնող Եկեղեցի, այլ միշտ արհամարհանօք սառնասիրտ մնայի ըստ օրինակի բազմաց մեր բարեկամաց, որք ոչ ցուցանեն յիմիք գործակցութիւն կամ զձեռնտուութիւն. այլ միայն տրտնջեն, գանգատին, զբղարտեն, զբախօսեն, վէճս կը ռիւս և խռովութիւնս յարուցանեն յամենայն տեղիս, յորս ազգի ազգի պատահին դէպք.

Բ. Հաճայոյտ է և ապացուցեալ զի Հայաստան բազում անգամ և միշտ յոլովագոյն կրեալ է տառապանս յանկրթութենէ, յանուսումնութենէ, յանմիտութենէ, ի չարամտութենէ, ի չար նախանձութենէ և ի պէս պէս յամենայն վատութենէ, և ի ցաւատարեր դաւադրութենէ.

Գ. Ընթիւ անգամ Հիմնարկութիւն և Գերագոյն կառավարութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, և Ծայրագոյն Պատրիարքք և այլ թեմական Եպիսկոպոսք և ամենայն հոգեւորականք ենթարկեցան ազգի ազգի թշուառութեանց թէ յառաջին ժամանակս և թէ յայժմս։ Ս. Երջին չարարասս խռովայոյզ աղմուկք՝ Ծագեցան յաւուրս Թագաւորութեան Հայաստանեայց Պաւղոսի առաջնոյ և Աղեքսանդրի առաջնոյ,

* Արժանապատիւ Նամակագրին արժան եղած խորհրդածութիւնները խիստ պատշաճապէս եւ լրջապար ինքնին ըրած ըլլալով, մեզ հարկ չմնար բան մ'աւելցընելու։

յորս անակնկալ փոփոխութիւնք եղեն աթոռընկէց լինելով Դաւթի անուամբ Եթէ Կաթուղիկոսին և հաստատութեամբ Դանիէլի՝ ի կաթուղիկոսութիւն, և Եփրեմի և Գրիգորի՝ ի վիճակաւոր արեպիսկոպոսութիւն Հայոց՝ի Ռուսիա։

Դ. Ի հետեւանս առաջարկութեան Փիթմարշալ կոմսին Պասկիէվիչ Վարշավեան իշխանին ըստ բարձրագոյն հրովարտակի կայսեր Նիկոպայոսի առաջնոյ, Պատրիարքն Եփրեմ ընկալեալ՝ ի պարգև զառաջին արքայական չքանշան ռուսաց, այն է զբրդն Ընդրէի նախկոչ Առաքելոյ, արձակեցաւ՝ի պաշտօնէ իւրմէ՝ ի պատճառս թերութեան և՝ ի տեղի նորա կարգեցաւ Պատրիարք յայնժամ Յովհաննէս Կարբեցի, թէ և Հայք յայնժամ թախանձանօք խնդրէին հաստատել՝ ի նմին պաշտման զերիցագոյն արքեպիսկոպոսն Կերսէս, որ յայնմ իսկ ժամանակի հեռացուցեալ էր՝ ի Պեսարաբիայ, ըստ բարձրագոյն հրամանի, համաձայն առաջարկութեան նոյն իսկ գլխաւոր հրամանատարին զօրաց կոմսին Պասկեւիչի.

Ե. Եթէ եղեն յայնժամ բազում փոփոխութիւնք, կարեն ուրեմն և այժմ յառաջ գալ փոփոխ նոյնպիսի յեղափոխութիւնք ըստ առաջարկութեանց Ընդր-Կովկասեան Փոխարքայի մեծ իշխանին և ըստ բարձրագոյն հրովարտակաց արդարադատ Կայսեր։ յատկապէս վասն կարձելոյ զբաղմապատիկ զանցառութիւնսն և զանկարգութիւնսն, և առաւել ևս վասն ճշդիւ և անթերի կատարելոյ զհրատարակեալսն տպագրութեամբ զբրմնադրութիւնս և զհրովարտակս, ևս և զբարձրագոյն կայսերահաստատ կարգադրութիւնն յաղագս եկեղեցեաց Հայոց՝ի Ռուսիա, որպէս յընդհանուր կառավարութեան նոյնպէս և՝ ի տեղական կարգադրութիւնս թէ՝ Երջմիածնի և թէ վիճակաց առ հասարակ։

Զ. Զանուցեալ և յայտնի ինչ է զի՝ ի Տաճկաստան Սուլթանն, և որք ունին զլխակատար իշխանութիւն, այն է՝ի Տիւանն Ազգէլիք, Փաշայք և այլ պաշտօնակալք, նմանապէս և՝ ի Պարսկաստան Շահն, Սարդարք նոցա, Խանք և այլ իշխանաւոր անձինք, ինքնօրէն և ըստ հաճոյից առանց համարս տալոյ ընդդէմ օրինաց և մերթ ևս բարբարոսաբար իշխեն, կամ լաւ ևս ասել՝ բռնանան՝ ի վերայ ամենայն հրապատակաց իւրեանց, յորոց՝ ի թիւս և՝ ի վերայ հայոց և հոգևորականաց նոցա։ Բաց յայսցանէ քրիստոնէական հաւատն և՝ ի Տաճկաստան և՝ ի Պարսկաստանի ենթարկեցաւ հարածանաց։ Ս. Երջին ազգաքն եղեր՝ ի Հ. Հ. Յոյն Տաճկաստանի։ որ հրատարակգաղ և յայտի ոմանեցուն։ Ընդ ինքեանս անգամ գյուսնաց և գՀայոց պատրիարքսնս՝ ի Կոստանդնուպոլիս փոխեցին և հանին՝ի պաշտօնէ, երբեմն ըստ կամայն փաշայից, և երբեմն ըստ խորհրդոյ և բողոքման ժողովրդական նայն յուսնաց և հայոց*։

Է. Ս. ամենոյն յամենայն ուրեք յամենայն թագաւորութիւնս, որպէս և Հռովմայ նոյնպէս և Հռոմոյ մինչ զի և՝ իլուսաւորեալ Տերութիւնս դոն բարձրագոյն իշխանութիւն և օրէնք, որոց հնազանդիլ պարտին ամենեքին և իւրաքանչիւր ոք։ Այժմ ևս՝ ի Դաղղիա՝ ի բաց վտարեն զՀռովմէական-կաթոլիկաց Կարդինալս և զԱրքեպիսկոպոսունս, հանելով զնոսա հրովարտակաք կայսեր Նաբոլէոնի երրորդի՝ ի բարձր կոչմանց՝ի պաշտամանց և՝ ի վիճակաց**։

Ը. Հաստատի է զի՝ ի Հայաստան և՝ ի Պրատան վերին կառավարութիւն Տերոյն և Ընդր-Կաւկասեան Փոխարքայն մեծ իշխանն, և աստանօր՝ ի Ս. Պետերբուրգ նախարարութիւնն ներքին գործոց և Կաւկասեան ժողովն յոյժ և յոյժ անգոհ են թէ գծայրագոյն Պատրիարքէդ և թէ զԱինոգէն Երջմիածնի։ Զանա ամենայն վէճ, դանդաղութիւն, անկարգութիւնք հասեալք են արդէն՝ ի տեղեկութիւն թագաւոր կայսերս։ Ս. Երաշնութիւնքն նոցին և քընութիւնք սկսեալ են, շարունակին, և

* Այս յօդուածին մէջ Տաճկաստանինը-կատամամբ յայտնուած կարծիքներուն որչափ սխալ, անտեղի եւ ճշմարտութեան հակառակ ըլլալուն, ոչ միայն Տաճկաստան բնակող հայք, այլ եւ այս Կողմերը գտնուող կամ ճանապարհորդող ռուսերէն ազգայինք ալ կը վկայեն։ Ծ-ռ. Խմբ.

** Այս յօդուածին մէջ յայտնուած կարծիքն ալ ըստ ինքեանս սխալ է։ Ծ-ռ. Խմբ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

գոհ ըլլալը յայտներ է։ Այս քննուն թեան արդասիքն եղած տեղեկագիրը որ Սղրիկեան մեծապատիւ Հաշան աղան ալ ստորագրած է, Գ. Զէկեան չէ ուզած ստորագրել, ըսելով թէ ինքն ամբաստանող չէ։ Այն ժամանակ Մեծ. Բարունակ Զէյն առաջարկեր է որ «ես ամբաստանող չեմ» ըսելով ստորագրէ։ բայց Գ. Զէկեան դարձեալ չէ յանձն առեր, և ինչպէ՞ս կրնար յանձն առնուլ, փոխն ի իր անիրաւութիւնն ինք իր ձեռօք վճռած պիտի ըլլար։

Գ. Զէկեան բաղդը մը ուսած էր Բաղ. ժողովոյ որ ինքը չէ թէ իրրև «ամբաստանող», այլ Տնտ. խորհրդոյ կողմանէ իրրև «դատաւոր և դանձապահին հաշիւներուն համարատու» ձանչցուի Յանձնաժողովին մէջ։ Բայց իր այս ապօրինաւոր պահանջումը մերժուելով, վերջապէս իր պաշտօնական գիրքը կորուսեր և իբրև «լոկ ամբաստանող» մը նկատուեր է։

Միւս կողմանէ Տնտ. խորհրդոյ անդամներն հրաժարական ուսած ըլլալով, 1865 յունվար 8ին Բաղ. ժողովոյ առջև հրաւիրուեցան, և իրենց հրաժարման պատճառը հարցուելով, յայտարարութիւն բրին թէ իրենք դանձապահ Մոմճեան Մկրտիչ աղային դէմ եղած անիրաւ ամբաստանութեան համար վնասուորելով կը հրաժարին, այնպիսի ամբաստանութեան մը, որ բարի համեստ և ազնիւ շնորհակալութեանն արժանի անձ մը իբր գող կը հրատարակէ։

Գ. Զէկեան վերստին բողոքեց այս յայտարարութեան դէմ, նա մանաւանդ Բաղ. ժողովոյ կողմէն ինքը իրրև ամբաստանող նկատուելուն համար, և կը պնդէր որ իրրև Տնտ. խորհրդոյ անդամ և դանձապահին հաշիւներուն համարատու նկատուէր։

Բաղ. ժողովը դարձեալ չընդունելով Գ. Զէկեանի այս պահանջումը, յորդորեց Տնտ. խորհրդոյ անդամները որ իրենց հրաժարականը ետ առնուն, և Մոմճեանի խնդիրը վերջին անդամ մ՚ալ քննելու համար, Բաղ. ժողովոյ անդամներէն Մեծ. Ղազարոս Մկրտիչ աղան և ելևմտից հոգաբարձութենէն ալ երկու անդամ Տնտ. խորհրդոյն հետ նորէն Յանձնաժողով կազմեց։ Գ. Զէկեան, անշուշտ իր դատը կորուսած ըլլալուն համոզուած ըլլալով, չուզեց այս երկրորդ Յանձնաժողովին ներկայ դտնուիլ։ բայց Յանձնաժողովն իր պաշտօնը շարունակեց, և Զէկեանի ամբաստանութեանց առաջին և գլխաւոր կէտը, այն է ցոյց տալնը շշոփելի նենգութիւններուն և խարդախութիւններուն անհիմն ըլլալը դարձեալ հաստատուեցաւ։ Իսկ երկրորդ կէտին, այն է առմարներուն անվաւերութեանը գալով, Յանձնաժողովն հարկ սեպեց Բաղ. ժողովոյ առենագրութեան մէջ գործածուած «անվաւեր» բառին վրայ։ Մեծ. Բարունակ Զէյն ալ իր պատասխանին մէջ բացատրութիւն տուած է թէ՝ «անվաւեր» բառով «ըսել ուզած ենք թէ առմարները վաւերական չեն և առմարակալութիւնն «անկանոն է, որով կրնայ ենթադրուիլ «խարդախութիւն, սակայն մեր ըրած «քննութիւնները խարդախութիւն մը «երևան հանած չեն»։

Յանձնաժողովոյ անդամներէն մէկը, Մեծ. Ղազարոս Մկրտիչ աղան, կը հաստատէ «թէ Գ. Զէկեանի ամբաստանութիւններն անտեղի և անհիմն են, և թէ՝ Մոմճեանի տեսակցութիւնները ոչ թէ շինծու և խարդախեալ, այլ միայն ժամանակին դտնուող ժողովականներէն վաւերացեալ չեն։» Ուրիշ անդամմ՚ալ դիտողութիւն կընէ թէ՝ ո՛ր թաղական խորհուրդ, ո՛ր դրպրոցի հոգաբարձութիւն կամ ուրիշ այդպէս հաստատութեանց գլուխ եղող անձինք իրենց առմարները վաւերացընել ուսած են, և թէ առաջ սանկ սովորութիւն կամ օրէնք մը կա՞ր մեր ազգին մէջ. և հիմա այս կանոնաւորութիւնը միայն Մոմճեանէն պահանջել իրաւո՞ւնք է։

Ի վերջոյ, Յանձնաժողովոյ բոլոր անդամները, ամեն պէտք եղած քննութիւններն ընելէ ետև, միաբանութեամբ կը վճռեն թէ «Դանձապահը «երբէք նենգութիւն կամ խարդա«խութիւն մը բանեցուցած չէ, այլ «հաւատարիմ ծառայութիւն ըրած է «ցարդ։»

Այս ատոյգ աղբիւրներէ քաղուած իրողութիւններն անհերքելի կերպով կանգնացուցանեն որ,

Նախ՝ Գ. Զէկեան Տնտ. խորհուրդն ալ իրեն համամիտ ընելու ջանացեր և այնպէս ցոյց տուեր է, բայց չէ յաջողեր։

Երկրորդ՝ քննիչ Յանձնաժողովոյ առաջին նստին առենագրութեան մէջ գործածուած «անվաւեր» բառը, զոր հիմա Գ. Զէկեան իրեն վահան ընելու ուզէ, Մոմճեանի առմարներուն խարդախեալ ըլլալը չնշան սկեր, այլ ժամանակին ժողովականներէն վաւերացեալ ըլլալը, կանոնաւորութիւն մը որ ազգային ուրիշ հաստատութեանց մէջ ալ դեռ մնած չէր։

Երրորդ, Գ. Զէկեանի ամբաստանութիւններն երեք անդամ քննուած են, նախ Տնտ. խորհրդոյ կողմանէ, երկրորդ քննիչ Յանձնաժողովոյ կողմանէ, երրորդ վերջին անդամ կազմուած Յանձնաժողովին կողմանէ, և երեք անդամուն ալ Մոմճեանի «անպատ» ըլլալուն և Գ. Զէկեանի ամբաստանութեանց «անհիմն» ըլլալուն վճիռը որուած է։

Այսպէս երեք անդամ դատ մը կորուսանելը կարելի էր որ Գ. Զէկեանէն նուազ անխոնջ մէկը վհատեցուներ, բայց Գ. Զէկեանի բեղմնաւոր հանճարը հնարքներ կը ճարէ ասոնցմէ առ ասոնցմէ վար լծնելով՝ իր ամբաստանութեանց անհիմն երևելն անդրդվելի ընելու։ Ուստի նախ՝ Մոմճեանը իրը գող և խարդախ ամբաստանող՝ Տնտ. խորհուրդն ալ իրեն համամիտ ցոյց տալով. եւաքը երբ տեսաւ որ Տընտեսականը չուզեր իր անիրաւ ամբաստանութեան մասնակցիլ և ինքն ալ խարդախութիւնը չպիտի կրնայ ապացուցանել, Մոմճեանի առմարներն «անվաւեր» են ըսելու խելք փաստին ապաւինեցաւ, և հիմա նոյնը կը յեղյեղէ։ Գովելի՛ ճարպիկութիւն, սակայն ափսո՛ս որ չյաջողեցաւ, և Ազգ. Պարչութիւնն ալ գՄոմճեան «անպատ» դտնելով, Գ. Զէկեանի ամբաստանութիւններն անհիմն ելան, և հետևաբար ինքն ալ Ազգ. Պարչութեան վճռովն ու պաշտօնական յայտարարութեամբը բոլոր Ազգին առջև «անպատ» մարդու մը պատիւն աղարտող զրպարտչի մը կերպարանք առաւ։

Հոս կը վերջանայ Գ. Զէկեանի դատը, որով իր նամակին մէջ գտնուած գլխաւոր առարկութեան հետևութեանը՝ այսինքն թէ երբէք ինքը Տնտեսական խորհուրդն իրեն համամիտ ցոյց տուած չէ, որչա՞փ սուտ և անհիմն ըլլալը կը տեսնուի։

Միայն կը մնայ դիտնալ թէ օր մը Ազգ. Պարչութեան վճիռը սխալ ելնելով, մեր ալ այս տողերը ետ պիտի առնո՞ւնք, կամ Գ. Զէկեան ալ Մեղուի շաբաթվերջեան հանձարէն ծնած նոր Գալիլէոս մը պիտի ըլլա՞, ասիկա ալ մեզի անկարելի կը թուի. և քանի որ Գալիլէոսի իր ժամանակցոյ վրայ ունեցած գերազանցութիւնը, և Գ. Զէկեանի ալ իր դատը տեսնողներն պէտ քանի մը տարի հաշուակալութիւն դաս առնելու կարօտութիւնը կը նկատանք, անհնար կրլլայ որ մեր ծիծաղը բռնենք Մեղուի ըրած արատոյ բաղդատութեան վրայ։

Իսկ մեզի ըրած անձնական ծիծաղաշարժ սպառնալեաց գալով, կը պատասխանենք թէ ասիկա իրեն պէս դատը կորուսանողի մը համար վերջին ծայրի անմտութիւն, չըսենք թէ յանդգնութիւն մ՚է, որով կը ժպտի հրամայարար մեզ ըսել որ մեր ըրած ամբաստանութիւնները յետս կուչենք։ Երբեմն կը ցաւինք իր վրայ, որ երբէք չմտածեր թէ իր անիրաւութեան վճիռը ուսուցը Աստուա չէ, այլ նոյն իսկ Ազգ. Պարչութիւնը։ Ուստի թէ որ ինքը դատ բանալու քաջութիւն ունի պէտք է որ Ազգ. Պարչութեան դէմ բանայ։ և եթէ երբէք դատը վաստակի, այն ատեն Աստուծի այս բոլոր գրածներն ալ յետս կոչուած կըլլան։ Սակայն մեզ կարեկցաբար իրեն խրատ կուտանք, որ մէկ մ՚ալ բնաւ այս ձախորդ դատին խօսքը չբնէ, որպէս զի մեզ ալ առիթ չտայ նորէն խօսելու, և կը յորդորենք զինքը որ Գատաւորաց 213 և 214 յօդուածները, որոց մէկը զրպարտիչներու և միւսն ալ վատահամբաւիչներու դէմ են, ուշադրութեամբ աչքէ անցուցնէ։

Հասկրցուցեցաւ հիմա թէ ամենը որու կի՛նայ։ ուստի կը ծանուցանենք Գ. Զէկեանի որ միւս անգամ ալ չըհամարձակի մեզի նամակ գրելու, փոխն զի այս էջերը մինչև յաւիտեան իր անուան արձագանք տալու համար բացուած չեն, և եթէ դատ ունի՝ թող Ազգային վարչութեան դէմ վարէ, որուն վճիռներն ու վաւերական արձանագրութիւններն առնելով կը գրենք մեզ։

Իսկ դուրսէն խնդիրներ խառնելով իր նամակին մէջ Մեղուի ջատագովութեան երևելն ալ, յիշեալ թերթին նկատմամբ Գ. Զէկեանի ունեցած խորին երախտագիտութեան մէկ նշանն է, որուն քա՛ւ լեցի որ նախանձինք։

ՊՕՐՍԱՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ
ՀԵՌԱԳՐԱՎՈՒՐ

Լոնտրա 25 մայիս

Օսմ. Նոր փոխ 2 1/4 սրտնմօ
Օսմ. Բոնտիրեր 48 1/4 49
Անգլիոյ Պանքան դրամագլուխն հարիւրին 4 ի իջուց։

ԳՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 14 մայիս։
Փարիզէն մայիս 8 թուով Լոնտրայի Թայմզ լրագրին գրուած թղթակցութեան մէջ հետևեալ օգտակար տեղեկութիւնները կը կարդանք Դաղղեոյ մեռաքսի առևտուրին վրայ։

«Մեռաքսեղինայ գործաւորները տակաւին նեղութեան մէջ են։ 1863 ին 518 000 հոգի երկու սեռէն գործաւորներ կային Դաղղեոյ բամպակի գործարանաց մէջ, բայց հիմայ ասոնցմէ 245 000 հոգի մեռաքսի գործարանաց մէջ զբաղմունք կը վնտռեն։ Դաղղեոյ քանի մը գաւառներուն բամպակի տարաբաղդ գործները, Ամերիկայի պատերազմին պատճառաւ 1863 էն ՝ի վեր իրենց բամպակը Հնդկաստանէն՝ Եգիպտոսէն և Տաճկաստանէն կառնուն։ Լիոնի և ուրիշ քանի մը տեղերու մեռաքսի տարաբաղդ գործներն ալ իրենց մեռաքսն Սիրիէն կառնուն, ինչու որ քանի մը ժամանակէ ՝ի վեր Դաղղեոյ հարաւային գաւառներուն մէջ, ուրկից առաջ առատ մեռաքս կելլէր, շերամի որդերը համաճարակ և տարախիհիւանդութեան մ՚ենթակայ եղած են։ Ուստի երբ այս հիւանդութիւնը մեռաքսաբեր երկիրներուն՝այն է Դաղղեոյ, Իտալիոյ և Սպանիոյ մէջ տարածեցաւ և մեռաքսի հունձքը մէկ երրորդ մը նուազեցուց, այս տարրանքին առուտուրը շարունակ յառաջ գնաց։ 1846 էն մինչև 1852 տարեկան եղած խոշակին միջակ քանակութիւնն էր 24 250 000 քիլ։ 1853 ին այս քանակութիւնը 26 միլիոն քիլ։ եղաւ, բայց 1854 ին 21 500 000 քիլ։ և 1855 ին ալ 20 միլիոն քիլոգրամէն պակաս եղաւ։ Շերամին հիւանդութիւնը շարունակով 1856–57 ին խոշակի արդիւնքը պակասելով տարեկան քանակութիւնը 7 500 000 քիլ։ իջաւ։ բայց հետևեալ տարին, 1858 հունձքերն աւելի ապէկ եղան, և անկից մինչև հիմայ տարին 10 միլիոնէն 14 միլիոն քիլ։ խոշակ եղած է, որ շերամներուն հիւանդութենէն առաջ Դաղղեոյ մէջ եղած խոշակին քանակութեան կէսն ըսել է։ Սակայն Դաղղեոյ ամեն մեռաքսաբեր գաւառներն հաւասարապէս չվնասեցան։ զոր օրինակ Տրոմի գաւառն ամենէն աւելի վնասեցաւ, ըստ որում առաջ միայն այս գաւառին մեռաքսագործները տարին 16 էն 18 միլիոն ֆրանքի մեռաքս կը հանէին, իսկ հիմակուան հանածնեռուն արժէքը 2 կամ 3 միլիոն ֆրանքէն աւելի չըրներ։ Կառավարութիւնն այս պատուհասին առաջքն առնելու համար դաշնագրութիւն մ՚ըրաւ օտարականի մը հետ, որ կը խոստանար շերամին հիւանդութիւնը բժշկել, բայց 12 գաւառաց մէջ ալ իր ըրած փորձերը բոլորովին անօգուտ ելան։ Ուստի մեռաքսագործներն ուրիշ միջոցի մը դիմեցին և մեռաքսի հունձքը բերել տուին Ասիայէն ու Տաճկաստանի այն կողմերէն ուր շերամի հիւանդութիւնն անծանօթ է։ Ամանք վասնզներ ալ յանձն առնելով մինչև Ասիոյ նաւերը մտան և մեռաքսի հունձքը բերին Դաղղեա։

«Մեռաքսատան ընդհանուր վերատեսչին հրատարակած պաշտօնական տեղեկութիւններէն այս վերջին հինգ տարուան մէջ Դաղղեա մնած մեռաքսի հունձին քանակութիւնը հետևեալ կերպով կը հաշկցուի։

«1860 ին 67 038 քիլ։ արժէք 13 407 600 ֆր։։ 1861 ին 36 728 քիլ։։ արժէք 7 345 000 ֆր։։ 1862 ին 30 386 քիլ։։ արժէք 6 077 200 ֆր։։ 1863 ին 58 305 քիլ։։ արժէք 10 494 900 ֆր։։ 1864 ին 24 545 քիլ։։ արժէք 4 418 100 ֆրանք։

«Իսկ այս տարի Դաղղեա եկած հունձերուն գլխաւոր մասը կառավարութեան ձեռօք մնաւ, որ իր հիւպատոսներուն միջոցաւ Զմարտէն 1 000 սնուկ հունձ բերել տուաւ։ Կառավարութեան այս գործը շատ ապէկ էր, բայց շահագէտներն ալ մէջը խառնուելով, մեռաքսագործները համոզելու որ կառավարութեան իրենց տուած հունձերը փոքր վասակով մը ծախեն, և առնելով Իտալիա տարին։ Բա այժմ Լիոնի մէջ մեռաքսի գործաւորները խիստ նեղութիւն կը կրեն, և Մարսիլիոյ մեռաքսի հրապարակն ալ հանդարտ է։ Պարկաստանի մեռաքսները 69 ֆրանք ծախուեր են քիլոգրամը։»

ԾՐԱՆՈՒՅՑՈՒՄ

Անանկացեալ դրամատոմոս Ֆոթաքիին հաշիւները քննող Սինոփքները թէ և Բարօրիօն տուած և առնելիքի տեբերուն կողմանէ Բանքօրտաթիօն ալ շինուած և տրուած է, բայց առնելիքի տեբերէն ոմանք դեռ իրենց առնելիքն ըստ կանոնի հաստատած չըլլալով, մինչև ալ Ֆոթաքիին վրայ առնելիք ունեցողներուն խնայ կը տրուի, որ սոյն հրատարակութեան օրէն վերջապէս մինչև քսան և մէկ օր, ձեռունէն ունեցած տումարները մուրհակներն և ուրիշ թուղթերը հետերնին առած Բանքիթիին ներկայանան և առնելիքնին ապացուցանեն։ Ով որ սոյն պայմանաժամին մէջ չներկայանայ և առնելիքը չապացուցանէ, Աստայէն դուրս պիտի մնայ։

ԹՈՒՂԹ

ԵՒ ԳՐՈՒԹԵՐՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ

ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆԻՆ ԴՈՒԱՆ ԿԻՑ ԹԻՒ 12 ԵՒ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ
ԱՄԵՆԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾ ԵՒ ՄԱՆՐ ՎԱՃԱՌՄՈՒՆՔ

Յ. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ.

Պատիւ ունին արդէն հասարակութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և գրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կազմարներ, ընդօրինակութեան մնմուլներ, գրիչ, մելան, կնքամոմ, կանոն, գրաւաղ, և այլն և այլն Գրոցոյց գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կարող են պօլսոյ ամեն թղթավաճառներէն աւելի ժան գներով ծախելու թէ մանրով և թէ հասով ուզողներու։ Հասարակութեան դիւրութեանը համար վերջին գիները օրինակներուն վրայ նշանակուած են, մանրով կամ շատ առնողներուն համար օրինաւոր զեղչ ըլլալու պայմանաւ։ Գաւառներէն թուղթ և այլն ուզողները կրնան դիւրութեամբ առանց, և այնպիսեաց օրինակներն ալ կը զրկուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով։ Նամակները պէտք է վճարուած ըլլան։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 15 ՄԱՅԻՍ	Բ. 10	Գ. 11	Դ. 12	Ե. 13	Ուր. 14	Շաբ. 15
	Գրչ.	Գրչ.	Գրչ.	Գրչ.	Գրչ.	Գրչ.
Օսմանեան լիրա Մկ.	102.30	102.30	102.2		102.20	102.20
Քսանոց արծաթ						
Թանզ. Միւմթազէ	63.3	66.26	64		65.2	65.2
Եհանը Ռէսմիէ հին	52.30	53.15	53.35		54.10	54.10
» » նոր	52.20	53.13	53.30		54.1	54.10
Ազիզիէ ստակով	52.18	53.8	53.30		54.2	54.2
Սէրիի	53	53	54.10		54.25	54.25

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 15 ՄԱՅԻՍ

ԱՐՄՏԻՐ

Ցորեն Թայզան կարմիր	26—28
» Իպրահիլ »	
» Խամսիլ »	21—22
» Բուլ. Պալէբաք	17—19
» Կալաց	
» Խալիկ կակուղ	18—19
» Խամսիլ »	
» Պուրկազ »	20—21
» Պալէբաք »	16—19
» Ալօթի »	21—22
Եգիպտացորեն Կալայի	—13
Գարի	8—9

ՄԵՏԱՔՍ

Պրուսա կարմիր Մէկիէ	520—530
» երկան »	540—550
» խալակ չոր	—
Շաբի հօխան ֆրանք	65—
» 4 պաճախ »	60 —
» Խարասպազ »	48—
» Պարկաս »	60—
» Երկրորդ »	52—
» Մանալրճ »	—
» Պանարմա »	—
» Կէյրէ »	—

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Գ. ուրուշ
Բամբակ Պալբէքէր	հօխայ	9.23—10
» Կէյրէ	»	11—10.20
» Ամանա	»	—10.20
» Բուրմէլի	»	—
Բուրդ Լինկիւրի լուացված	»	—14
» » չլուացված	»	— 8
» Պալբէքէր չլուաց.	»	— 8
Ճէյրի Լինկիւրիւ	»	— 9
» Թոխատ	»	— 8
» Զորլու	»	— 7
Մաղը սեւ	»	17—18
» Ճերմակ	»	9—12
Թիֆթիք Լինկիւրիւ	»	—36
Աֆիոն Պալբէքէր	»	170—
Քիմիր Տերեւ բանուած	»	20—23
Սալէպ Տաճկաստանի	»	14—16
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոն	»	—26
» » Անատոլու	»	—24
Մուսամ Բուրմէլիի	»	— 3
Կոտաւատի հունտ Բուրմէլիի Քիլէ	»	—28
» » Պանարմա	»	—27
Զէթ Այվալըգ	հօխայ	— 8
» Կիրիտ	»	— 7
Աճառ (Սապոն) Դանտիա	»	— 6
» » Միտիլլի	»	— 5
Բրինձ Եգիպտոս Բէչիտ	»	— 4
» Ցիմնաթ	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԵՔ

		Գ. ուրուշ
Խանվէ Ռիսօ եւ Գաֆօ 100	հօխան	950—1050
» Մարթին	» »	—
Շաքար գլուխ 6-10 Լ. Կոդ.	»	—
» Փոչի (Թօզ)	» »	—250
» Հոլ. գլուխ	» »	—270
» Փոչի	» »	—240
Գաղղ. գլուխ	» »	—260
» Փոչի	» »	—230
Անագ (գալայ)	» »	—685
Պղպէղ (պիպէր)	հօխայ	— 6.20
Լիզակ (չիվիտ) Պէնկալա	»	—150
» » Մասրաս	»	—140
Անուշադր (Նոշատրը)	»	— 6.20
Պղպատ (Զէլիք)	մնտուկ	— 190
Կապար (Գուրշուն)	»	— 3.10
Թիթեղ (Թէնէքէ) զոյգ մնտ.	»	—310
Զինք տասիատակ Թիւ 7 – 12	հիլ	— 5
Երկաթ Անգ. ձողաձեւ	կնտ.	65— 66
» Բեւեռցու	»	72— 74
» Ցախատակ 1—14	»	100—110
» Բոլորակ	»	140—145
» Ռուսիոյ	»	120—130
Քարֆիձա Վարիլ 39	հիլ.	— 95
Իսպիսպէճ Հէն. զոյգ	Մնտ.	—260
» Պէլճ	»	—240
» Թրքէսթ	»	— 95
Սբառմաչէթ Վիէննա	հօխան	— 15
» Թրիէստ եւ Գաղղ.	»	— 13

Այս լրագիրը շաբաթը երկու անգամ կելլէ Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրվիլ, Կ. Պոլիս Զինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դուրսերը հոգաբարձուներն են։

ԻԶՄԻՐ. Խաչատուր Ց. Զաքիեան.
ԵԳԻՊՏՈՍ. Պօղոս Էֆենտի Կարապետեան.
ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՕԼԻՍ։ Մանուկի Սուքիաս աղա Գալուստեան։
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էրմասեան։
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ սլատուելի Զաքարեան.
ԱՏԱՆԱ. Նազարէթ աղա Շանլազեան։
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Պ. Տ. Մուրատեան.
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յարութիւն աղա Ճամճեան.
ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսահակեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Ընքերցասիրաց Թանգարան.
ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Մանուկի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան։
Ուրիշ քաղաքներէն ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերէն մէկուն հետ կրնայ բդրակցիլ։

Խմբագիր–Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ